

Departament de Territori i Sostenibilitat
Serveis Territorials de Territori i Sostenibilitat a la Catalunya Central
Carrer Àngel Guimerà, 14
08241 Manresa

Ref. II Part 2020-12-372

Modificació del Pla Director Urbanístic de l'activitat minera del Bages

Benvolguts senyors,

El departament de Territori i Sostenibilitat ha iniciat una fase participativa de consulta i recollida de suggeriments al voltant del document d'Avanç de propostes de la Modificació puntual del PDU de l'activitat minera del Bages. La Plataforma cívica Montsalat, en nom del Col·lectiu ecologista l'Alzina, agraïm l'oportunitat i expresseu aquí la nostra opinió envers aquesta proposta de modificació del PDU de la Minería del Bages.

Analitzem en primer lloc el contingut de la proposta de modificació.

El document d'Avanç en resum proposa, a sol·licitud de l'empresa minera ICL Iberia / Iberpotash, una ampliació substancial de l'àrea d'abocament de residus salins generats a Súria. La major extensió de terrenys lliures adjacents al runam del Fusteret és cap a l'est, a la zona de Les Comes i serra de Puig de Sanç, tot i que el document admet a consideració àrees alternatives que es puguin suggerir. Per això cal, sota l'òptica del document d'Avanç, modificar el PDU de la Minería del Bages que defineix els espais on es tolera temporalment l'abocament de residus salins.

Seguidament, estudiem el PDU de la Minería del Bages i quina incidència hi tindria aquesta proposta de modificació.

Cal remarcar d'entrada que el PDU de la Minería del Bages és, com el seu nom indica, un Pla Director; aquell document que estableix les directrius urbanístiques principals d'un sector o d'una àrea extensa.

El PDU de la Minería del Bages es va gestar entre el 16.07.2015, quan es van iniciar formalment els treballs a Urbanisme, i el 19.09.2018, quan va quedar aprovat definitivament.

Les directrius urbanístiques d'un sector es pensen i es regulen amb l'objectiu que serveixin i siguin vigents durant dècades. No és gens raonable, ni equitatiu envers altres sectors, que quan no ha transcorregut encara ni el temps que va tardar el PDU de la Minería a elaborar-se es pretengui ja modificar. S'entendrien correccions de qüestions menors, però no una modificació que ataquí directament a l'essència i als objectius urbanístics del Pla Director. Per tant, entenem que, ja només per concepció formal d'allò que és un Pla Director d'Urbanisme, no s'ha d'obrir el PDU de la Minería del Bages a cap modificació substancial; no s'ha de llençar a les escombraries un PDU que es va elaborar amb atenció a les parts interessades, menys encara quan el seu de temps de vigència ha estat tan curt en relació a la durada del problema que afronta.

El PDU de la Minería del Bages es va iniciar per aconseguir els 4 objectius següents (art 1.3 de Normes - Definició i objectius:

- 1. Garantir un encaix urbanístic, ambiental i infraestructural adequat per a la concentració de l'activitat a Súria i a la Conca del Cardener.*
- 2. Establir les cauteles necessàries a Sallent i a la Conca del Llobregat per una retirada ordenada de l'activitat minera actual i la creació de nous espais d'oportunitat econòmica.*
- 3. Possibilitar i establir els mitjans per a l'assoliment dels objectius ambientals i, en especial, la progressiva eliminació dels dipòsits salins i la restauració dels espais que ocupen.*

4. *Establir les determinacions i previsions necessàries per garantir el desenvolupament sostenible de l'activitat minera i la indústria associada en el futur.*

A l'acord inicial del procediment de formulació del Pla Director de l'Activitat Minera es llegia literalment:

...La voluntat d'endegar un Pla Director Urbanístic de l'Activitat Minera al Bages que anés més enllà de l'escenari temporal de la segona fase del Pla Phoenix (visió integral i a més llarg termini), més enllà de l'àmbit de Súria (també a l'entorn de Sallent), i que incorporés, com objectiu, la resolució de l'històric conflicte ambiental dels runams salins de la Comarca.

...Cal tenir present que, per cada tona de potassa (clorur potàssic) que s'obté, es generen unes tres tones de sal comuna (clorur sòdic) que, amb un percentatge petit d'impuresa s'emmagatzemen a l'aire lliure, a la que es coneix com a dipòsit salins, runams salins o terres a l'espera de la seva comercialització o eliminació. S'atribueix a la mineria i als runams del fet d'haver contribuït, per lixiviació, a la salinització dels aqüífers i de les conques fluvials del Cardener i del Llobregat.

...Tant el runam del Cogulló, com el del Fusteret, com el de la Botjosa han de ser eliminats i, el lloc que ara ocupen, restaurat. Aquest repte (una assignatura pendent des de fa molts anys i que és de gran calat), no té, a hores d'ara, un calendari prou precís, prou concentrat en el temps i prou garantit. El que està clar és que qualsevol solució passa, paradoxalment, per l'èxit del projecte empresarial miner que n'ha de permetre el finançament. A hores d'ara, només serviran dues possibles solucions: L'eliminació (que implica la construcció d'un nou col·lector i la portada d'aigua per poder dissoldre la sal i enviar-la a mar) i la valorització (que implica la construcció de més plantes de sal i l'ampliació de les infraestructures ferroviàries necessàries per comercialitzar la producció). Totes dues tenen uns costos mol elevats però que han de ser abordats dins del projecte global de la minera del Bages.

A la memòria econòmica del PDU, en el seu primer apartat també es podia llegir que:

La reordenació que proposa el PDU permet mantenir l'activitat preservant el territori d'impactes paisatgístics negatius i de problemes de salinització dels aqüífers”.

El PDU de la Mineria del Bages es va redactar atenent als plans empresarials d'ICL Iberia – Iberpotash, buscant-los un encaix a la normativa urbanística i als objectius ambientals esmentats. Només més tard i encara per motius circumstancials s'hi va afegir l'àrea de Cardona, quan al novembre de 2017 l'empresa Ercros va aturar l'extracció de sal comuna del runam Vell.

El principal problema ambiental de la mineria del Bages és el dels runams salins -a la pràctica gegantins abocadors de residus salins- pel seu desmesurat impacte paisatgístic i per la contínua generació de salmorra que en part és captada i conduïda al mar a través del col·lector de salmorres ja envellit i en part s'infiltra al terreny salinitzant les aigües.

Hi ha una sentència penal per delictes ecològic que obliga a Iberpotash a la restitució de la qualitat de les aigües que segueixen salinitzades pels runams salins de Sallent i de Súria. A més, altres sentències del contenciós del TSJC obliguen a la retirada dels residus del runam del Cogulló de Sallent per haver-hi estat abocats incomplint normativa urbanística i sota una autorització ambiental mal concedida per l'aleshores departament de Medi Ambient de la Generalitat que fou revocada pel tribunal.

El centre de la qüestió que aborda el PDU de la Mineria del Bages és fer viables els plans empresarials d'Iberpotash tenint presents la normativa urbanística i la voluntat d'acabar amb els impactes ambientals que ocasionen els runams salins. Els objectius declarats al PDU ho expressen de manera explícita.

Ja al 2017, mentre el PDU estava en tràmit, es va aprovar una ampliació de l'àrea destinada a abocament de residus salins al runam del Fusteret de Súria de 12Ha més cap al sud-est, malgrat que resten obligacions de control d'aigües salades procedents d'aquest runam pendents d'executar, que l'aigua del riu Cardener puja sobtadament de salinitat al passar pel Fusteret i el seu impacte paisatgístic no desitjat. La capacitat prevista

de l'ampliació és de 6Mm³ de residus, folgada per la previsió aleshores de necessitats d'abocament de l'empresa. Es deia aleshores que probablement no caldria utilitzar-la sencera. El PDU de la Minería, aprovat amb aquesta ampliació del runam del Fusteret sol·licitada per Iberpotash, va ser el punt de trobada entre els plans empresarials i la voluntat d'anar cap a una progressiva reducció dels runams salins que expressa el punt tercer dels objectius del PDU.

L'article 44 de les normes del PDU de la Minería en relació al dipòsit del Fusteret va quedar redactat segons:

Regulació del dipòsit salí del Fusteret.

*La zona DS-Su s'ajusta a l'àrea ocupada pel dipòsit del Fusteret i la seva ampliació, i incorpora les cubetes, els camins perimetrals i les instal·lacions adjacents que garanteixen la gestió i el control ambiental del dipòsit. La seva superfície és de 46,45ha, definint-se aquesta àrea com a **perímetre màxim**. El perímetre en planta d'aquest àmbit es recull gràficament en els plànols d'ordenació, sens perjudici de petits ajustos que es puguin esdevenir de forma justificada per incorporar rases i/o instal·lacions per a tractaments de les afectacions ambientals, **que en cap cas han de suposar l'increment de la capacitat del dipòsit.***

No hi ha motius per alterar substancialment l'acord expressat com a directrius i ordenament dels usos del sòl del PDU de la Minería.

El PDU de la Minería del Bages ja va modificar en la seva disposició final primera l'article 7.6.4a del PDU del Pla de Bages del 2006 on es diu:

*Els plans de restauració vinculats a les actuals concessions de la minería de la sal, i les revisions de les seves condicions, han de complir **aquests dos objectius fonamentals:***

*a) **la reducció dels dipòsits salins** fins a la seva integració en el territori sense sobresortir dels nivells del seu entorn contigu.*

*b) **l'actuació immediata per a reduir**, minimitzar i tendir a no produir cap tipus d'efecte negatiu al medi natural, en especial el tema de la salinització del sòl i subsol i les aigües, sobretot del Llobregat.*

La primera ampliació del runam del Fusteret que el PDU de la Minería incorpora va ser una rebaixa substancial de les condicions que imposava el PDU del Pla de Bages. El que ara proposa l'avanç de modificació del PDU de la Minería és la inobservança total del PDU del Pla de Bages. L'avanç de modificació del PDU de la Minería va frontalment en contra no només del PDU de la Minería, sinó també del PDU del Pla de Bages

D'acord amb el plans empresarials al temps de redacció del PDU, Iberpotash havia de reduir progressivament la generació de residus salins fins a acabar amb l'aturada dels abocaments al runam del Fusteret de Súria, l'any 2023. Aquesta és la data que reflecteix també el PDU de la Minería del Bages. Però les coses a la planta d'Iberpotash a Súria no han anat exactament així.

Al 2019 es va començar a abocar residus a l'àrea d'ampliació que porta camí d'ocupar-se de manera completa i ràpida.

La data prevista d'aturada dels abocaments al runam del Fusteret ara s'ha endarrerit fins al 2025. Els arguments de l'empresa són un volum de venda de sal comuna inferior al previst als plans comercials i l'endarreriment en la construcció d'un nou col·lector de salmorra. Per cert, com es pot basar un PDU, i menys encara en una declaració d'impacte ambiental, en plans comercials, en instal·lacions futures i en promeses, en comptes de basar-lo en fets materials, fidedignes i comprovables?

El PDU situa 4 plantes de producció de sal *vacuum* per Iberpotash a l'entorn de Súria. En algun moment de la redacció es va pensar en ubicar 5 plantes. En realitat, la primera planta construïda és, per ara, l'única.

Cal remarcar les contradiccions de l'actuació de l'empresa que fan dubtar raonablement de la credibilitat i rigor dels seus projectes. L'empresa va insistir en distints àmbits sectorials -miner, aigües, ambiental i d'altres- en defensar la instal·lació de plantes de purificació per comercialitzar sal *vacuum*, sense un estudi de mercat amb dades objectives i fiables que només ella podia aportar. És per tant a l'empresa i a l'Administració que hi va creure a qui correspon suportar les conseqüències de la manca de viabilitat d'aquesta suposada solució.

Per si l'incompliment en la data anunciada per l'aturada dels abocaments no fos prou, ara es pretén una ampliació forassenyada del runam del Fusteret, fora de la normativa urbanística recent feta a mida i de la declaració d'impacte ambiental vigents. Una ampliació de l'àrea d'abocament significaria obrir la porta a l'abocament durant uns quants anys més, a l'increment del total de residus per gestionar després, a un major impacte paisatgístic, a una major despesa en restauració futura i a un volum major de salmorra per gestionar i conduir al mar cada dia. Afegim-hi les molèsties i perjudicis als veïns i propietaris dels terrenys que es pretén envair.

El document d'Avanç de modificació planteja triar entre una ampliació substancial del runam del Fusteret que apunta cap a Les Comes o un nou gran abocador de residus salins en una zona propera però ignota; ofereix triar entre una opció molt dolenta i una pitjor. Examinada la qüestió sota l'òptica dels objectius del PDU de la Minería del Bages, ampliar notablement l'àrea del runam del Fusteret per seguir abocant quantitats ingents de residus fins a una data indeterminada és anar pel camí oposat al que el PDU estableix. No es tracta d'una modificació puntual per corregir una incorrecció; la proposta de modificació, senzillament, capgira el PDU de la Minería del Bages vigent.

L'opinió de Montsalat és clara i unànime: no s'ha d'obrir a tràmit el PDU de la Minería per aquesta modificació.

S'entén que hi hagi dificultats en complir compromisos de tota mena (d'aconseguir objectius comercials, de tenir a punt instal·lacions, de reducció de residus...). Arreu hi ha dificultats per complir objectius, no tan sols a la minería de potassa del Bages. Si es manté el ritme actual d'abocaments durant 2 anys més dels previstos, caldrà espremer la capacitat d'abocament al runam del Fusteret, i més encara caldrà espremer-la si els abocaments s'allarguen més enllà del 2025.

El PDU fixa la cota màxima de 475 m.s.m. per al runam del Fusteret. En el pitjor dels casos, som més partidaris de modificar aquesta cota màxima i plantejar-se tècnicament l'increment en alçada de tot el runam mercès a la base més extensa que aporta la primera ampliació, que no pas una segona ampliació de la superfície del runam. A la vegada cal treballar per aconseguir les fites de reducció de generació de residus compromeses.

No és cert que la normativa urbanística escanyi el desenvolupament de la minería. Més aviat al contrari, l'acumulació creixent de residus salins de la minería desfigura la comarca de Bages. Conservem i reforcem doncs la normativa urbanística que posa límits assenyats i acordats als runams salins.

Afegim unes reflexions finals al voltant de la minería de potassa del Bages, del seu impacte ambiental i del paper que hi juga l'Administració, motivades per la tramitació d'aquest avanç de modificació del PDU de la Minería.

1. L'ampliació del 2019 del runam salí del Fusteret, segons els càlculs del projecte, està pensada per contenir 6 milions de m³ de residus salins que han de quedar aïllats dels continguts a la part vella del runam. Com a comparativa, segons dades estadístiques de l'Agència Catalana de Residus, la comarca de Bages va generar en conjunt l'any 2018 un total de 0,12 milions de tones de residus industrials i la Catalunya central sencera va enviar a 0,082 milions de tones de residus municipals a dipòsits durant

l'any 2019. Amb biaix en favor de la mineria, quantitativament tones de residus industrials o municipals es poden equiparar amb metres cúbics de residus salins. La capacitat de l'àrea d'ampliació recent del runam del Fusteret seria suficient per encabir tots els residus industrials i municipals que la comarca de Bages genera durant 30 anys, si es mantenen les quantitats del darrer any del qual hi ha dades publicades.

2. Caldria exigir a l'administració una auditoria econòmica rigorosa sobre els beneficis econòmics de la indústria minera per la comarca i els inconvenients i costos que representa per tot el país. És realment tan beneficiós mantenir una activitat que malmet l'entorn, i no ho fa pas de manera lleu sinó molt greu, fins a l'extrem de poder-lo qualificar d'un dels problemes mediambientals principals a Catalunya? Es requeriria un estudi ampli i objectiu de sostenibilitat i també de rendibilitat econòmica que valorés els impactes negatius que té sobre el medi ambient l'activitat minera i quin cost representa per l'erari públic la creació i manteniment de tots els equipaments i instal·lacions adreçades a dessalinitzar les aigües dels nostres rius i a finançar projectes de recobriment de runams, els produïts fins ara i els que es produiran de futur, fins a aconseguir la total restauració del medi natural a situacions preexistents abans d'iniciar-se l'activitat minera.
3. Una vegada més, tot es condiciona i supedita a l'èxit del projecte empresarial, mentre la restauració mediambiental queda relegada a un segon lloc i no s'exigeix a l'empresa minera el dipòsit d'una veritable garantia que respongui econòmicament si els seus projectes fracassen.
4. Han passat 40 anys des de que es va aprovar la llei catalana 19/81 reguladora de les activitats extractives a Catalunya. És molt penós i trist que, a dia d'avui, encara les nostres Administracions no solament no hagin estat capaces de fer complir la legalitat aplicable a l'empresa minera, sinó que obertament col·laborin en permetre aquesta situació, fins i tot desobeint les sentències judicials.
5. La carta Europea d'Ordenació del Territori fixa entre els seus objectius la gestió responsable dels recursos naturals, la protecció del medi ambient i la utilització racional i equilibrada del territori. El primer objectiu d'un Pla Director Urbanístic o de les seves possibles modificacions hauria de ser la protecció mediambiental. El seu contingut hauria d'anar adreçat a aquesta finalitat. Això s'ignora a l'avanç de modificació del PDU de la Mineria del Bages que té per primer objectiu el desenvolupament industrial de l'activitat minera, el què ja constitueix un mal començament, doncs es subordina l'objectiu ambiental públic a l'interès principal de negoci de l'empresa.
La defensa i restauració del medi ambient malmès ha de ser el principal objectiu que ha de tenir present un governant responsable de regular la utilització del sòl i d'executar el corresponent planejament i les determinacions urbanístiques; doncs el dret urbanístic, com ens recorden diferents autors, no deixa de ser un dret instrumental posat al servei d'un altre dret substantiu previ, com és el dret mediambiental.